# FÜGGELÉK

## Őfelsége ellenzéke?

Belevágnék a dolog közepébe, ki is őfelsége ellenzéke? Hitem szerint a Magyar Demokrata Fórum, legalábbis részben. Hiszen hogyan is jött létre az MDF? MSZMP-tagok és politikusok tevőleges részvételével, a Kádár-korszak halódó végperceiben. Valamint népies írók és tudósok csatlakozásával. Volt is nemulass miatta az MSZMP-ben, az ötből négyet kizártak érte. *Pozsgay*t nem. Ő maradt, s vált mára, akivé vált. Az MDF sikeres tárgyalópartnerévé. A négyből három – ki ezért, ki azért – mára az MDF-től elhúzódott. Maradt viszont *Bíró Zoltán*. Az ő vonala az egyik jellegzetes vonal az MDF országos vezetésében. Nem is igen szereti a másik két áramlat őt és társait... Suttogják, sejtetik „ők a téglák"... Az MDF-vezetőség centristának minősíthető része, *Szabad György* és társai. A másik szélen a harmadik vonal, a *Csurka, Fekete* és a velük sodródó *Antall*-féle szárny... Jellemezzék őket tetteik, szavaik.

Úgy kezdtem, hogy az MDF őfelsége ellenzéke. Mármint az MSZMP-é, amit az MSZMP mozgolódó, előrelátó taktikusai – ma mint reformkommunisták ismertek – hívtak életre. Szelepnek és hatalomátmentő szövetségesnek. A terv sikerült, az első pregnáns jele is testet öltött a nemzeti kerekasztal-tárgyalások első menete végén aláírt – igaz csonkán maradt – „nemzeti közmegegyezés" képében. Hiszen ki és kivel egyezett itt meg? Lecsupaszítva az erőviszonyokat: az MDF az MSZMP-vel. Ezt az állítást az aláírási ceremónia után adott interjúban az MSZMP elnöke sem cáfolta. Sőt, esetleg további együttműködést is kilátásba helyezett. Ej, de hát túlontúl is nyilvánvaló lett a kulisszatitok! Nem véletlen, hogy egy nappal későbbi sajtótájékoztatóján Antall József, az MDF nem is titkolt miniszterelnök-jelöltje sérel-

mezte az állítást, ami szerint itt őfelsége és kreált ellenzéke egyezett volna meg.

S ez nem csoda. Az MDF vezetésén belül ugyanis a, nem a Bíró Zoltán nevével fémjelzett, másik két irányzat valóban csak taktikai alkut kötött. Szerintem egyfajta fordított szalámitaktika jegyében. Az elmúlt négy évtized nem múlt el nyomtalanul. Nemcsak őfelsége tanulta, gyakorolta a hatalommegszerzés és -megtartás bolseviki receptjét. A mai MDF-es hangadók közül többen belülről, mások a sáncokon kívülről tanulták meg a módszereket. Hiszen, tetszik – nem tetszik, egy kőbölcsőben ringtunk mi mind...

Mit is akar, tervez hát, hitem szerint az Antall úr nevével fémjelzett MDF vezetési szárny? Mit akarhatna? Csakis a hatalmat. A saját, az egyedüli hatalmat. MDF kormányt. S ha kettős lenne ez a hatalom, a hadsereg, a rendőrség és a köztársasági elnökség az MSZMP-é, illetve várhatóan a Szocialista Néppárt nevezetű progresszív utódpártjáé lenne. Nem lehet az baj, meg hát az alku is így szólhat...

A lényeg az MDF-hatalomért harcolók számára a parlamenti többség, a szilárd, MDF kontrollálta kormányhatalom. Ennek birtokában ugyanis lépésről lépésre át lehet formálni a társadalom képét. S ez rá is fér erre a képre. A kérdés csak az, hogy milyen lesz az új arc. Az én gondom itt kezdődik... Balsejtelmem szerint az új arc diktatórikus lesz, csak éppen a szóvirágok változnak majd. Sejthető, hogy bőven buzogna a „sors", a „haza", a „nemzet" és egyéb hasonló... Ami – nem kell hozzá nagy fantázia – hamarosan nem tenné idegenné már a „vérmagyarságunk", az „ősi földünk" és a „Kárpát büszke bércei" kitételeket sem. Meg azt sem, hogy megtaláltassék a bűnbak, amikor éppen majd kell – s a gazdasági folyamatok várható alakulását ismerve hamarosan kell – a kisebbségek képében.

Előkerülnek majd a cigányok, a zsidók és természetesen azok a „büdös kommunisták" is – legalábbis okkal vetítik ezt elénk a Csurka–Fekete-féle megnyilvánulások. A „büdös kommunisták" ezt persze nem várják ma. Hiszen éppen hogy reformista, progesszív szárnyukról van szó. Meg hát ott a vélt alku is. Már ha az ér valamit. A történelem ingalengése bizony kegyetlen, jó hivatkozási alap lehet. Nálunk ez az inga jó ideje balra volt kikötve. A zsinór ma már elvágva, s az inga egyre gyorsulva leng át a másik oldalra. Valahogy úgy, mint '56-ban.





Lendül hát az inga, ez érezhető hétről hétre, sőt most már napról napra. S az útjába kerülőket bizony elhagyja, ha félre nem húzódnak, hát el is ütheti. Az inga most a reformkommunisták és a nemzeti közép félútján tart valahol. Az idő nem az előbbieknek kedvez, csalfa remény lenne ezzel nem számolni...

Csúnya, spekulatív dolgokat írok, tudom. Tán nem is igazak. Tán alku sincs. És semmi más. Csak valóban boldog közmegegyezés. Igen, utóbbi, azaz megegyezés van. Nemrég született. S hogy az alku eredménye? Puszta bulvárújság-írói kitalálmány – mint állította volt Antall úr? – meglehet. De akkor például a Financial Times is. Amely így írt az alku megkoronázásáról tudósítva: *„a magyar fővárosban arra számítanak, hogy még ezen a héten megegyezés jöhet létre az MSZMP és a legnagyobb ellenzéki csoport, az MDF között az elnökválasztás módozataiban is. A színfalak mögötti alkudozásban olyan, lengyel mintájú hatalommegosztás lehetősége is felvetődött, amelynek értelmében az MDF támogatná az MSZMP köztársaságielnök-jelöltjét, az pedig az MDF jelöltjének ajánlaná fel a miniszterelnöki tisztet."* No comment...

Csakhogy, ahogyan szerintem az MSZMP reformerői elszámítják magukat az MDF hangadóival kapcsolatban, ebbe a hibába ezen hangadók is beleesnek. Nem lehet kétséges számukra, hogy az MDF-hatalom kizárólagos gyakorlásához az út először is a Bíró nevével fémjelzettek eltávolításán keresztül vezet. Az meg számomra nem kétséges, hogy a kibontakozó események hatására a Szabad György-féle centrum csendben félreáll majd... S maradni fog a Csurka–Fekete, Antall-féle szárnya az MDF vezetésének. Úgy hiszem, ez benne van a politikai kalapban. A kérdés csak az, hogy ez a vezetés kiket fog és mire elvezetni.

Saját tagságát, s a valódi MDF-nek súlyt és bázist adó vidéki MDF-szervezeteket ugyanis nem egykönnyen tántoríthatja el csak a helyi szinten jól bevált együttes ellenzéki szövetkezéstől. Az MDF–SZDSZ–Fidesz-koalíciótól. Pedig e koalíció ügyes szétdúlása elemi érdeke a fenti MDF vezetőségi irányzatnak! Egyszerű választási logikáról lehet szó: „az MSZMP vagy utódpártjai így is, úgy is megkapják a maguk 15–25 százalékát. A másik végen meg az úgynevezett történelmi pártok, csupán nevük hallatásával megkapnak egy hasonló, 15–25 százalékos pakettet." A kettő közti szaldó, azaz mintegy 60

százalék a választási verseny igazi tétje... Abból az MDF-nek legalább 40 százalékot kellene megszereznie ahhoz, hogy néhány készséges, kis történelmi párttal, gyakorlatilag MDF-hatalmat hozhasson létre. Ez azt jelenti, hogy az SZDSZ és a Fidesz együtt avagy külön-külön nem kaphatna többet 20 százaléknál... Ha többet kapnak, akkor oda az egypárti hatalmi lehetőség. Igaz, a tortaszelet akkor is bizonyosra vehető, 30 százalék körüli eredménnyel az MDF legfeljebb létrehoz egy MSZMP-utódpárt–MDF nagykoalíciót. Amin belül ha gond, ha baj lesz, lesz kire mutatni: „ezt még nektek köszönhetjük!" Ezt a poént persze nem szabad előre ellőni, nem szabad elriasztani az esetleges, leendő, kényszerű szövetségest...

Ez hát az én érzékelésem az MDF vezetőségének egy bizonyos részéről, arról, hogy mit is tervelnek. Le lehet érte hordani. Nem kétséges, hogy ez megtörténik... De be lehet visszamenőlegesen, és majd később is helyezni a valóság, a történések kockáit ebbe a forgatókönyvbe. Adja Isten, hogy ne nekem legyen igazam...

Szeretném azt is egyértelművé tenni, hogy a fenti kis eszmefuttatást miért tettem. Nem az MDF ellen, hiszen az olyan, mint a zsendülő vetés. S benne lakik a néplélek, legalábbis a jó részének lelke... Az írás tehát csak egy bizonyos MDF-vezetőréteg, egy bizonyos mentalitás bemutatására készült. Azért, hogy a társadalom figyeljen fel, hogy hová is alakulhatnak a dolgok. Most még nincsen késő...

**Lovas Zoltán**

## *Tisztelt Főszerkesztő Úr!*

Köszönettel nyugtázom eljárását Lovas Zoltán „Őfelsége ellenzéke?" című cikkének (Magyar Hírlap-formapapíron) megküldésével kapcsolatban. Értesültem róla, hogy a Magyar Demokrata Fórum ellen írott, személyes támadást jelentő cikket más lapban is meg akarta jelentetni, de nem vállalták, így a Világhoz került.

Lovas Zoltán írásában a Megállapodást támadja, illetve a már divatossá vált „Paktum"-vádaskodást folytatja. Írásának van egy része, ami a legközelebb áll a valósághoz (csak a kérdő jellegét kellene kijelentővé tenni): *„Csúnya, spekulatív dolgokat írok, tudom. Tán nem is igazak. Tán alku sincs. És semmi más..."*





Az írás hangvétele, személyeskedése, hamis megállapításai és légből kapott „magánvélemény"-e nem teszi indokolttá a válaszcikk megírását. A Világ szept. 28-i számában (17–18. l.) közölték a Megállapodásról, az aláírókról és az alá nem írókról szóló írásomat. Ebben megírtam, ami a tartalmi kérdéseket illeti. (Egy sajtóhiba azért becsúszott, az Országgyűlés elnöke gyakorolhatja az államfői jogkört, nem az Országgyűlés. Tehát az „elnök" kimaradt.)

Szomorú, hogy egy zaklatott lélek fantáziálása magánvéleményként ilyen fórumot kap, de hát a tisztességes sajtóviszonyokat tönkretette a totális állam négy évtizede. Ezért volt elhagyható akár az egyik aláíró szervezet a kormánylap közleményéből, folyamatosan tálalhatók voltak az események a valóságtól eltérő jelleggel stb. Bár értesültem róla, hogy csak a „fontos embereket" érdemes támadni, a kitüntető elismerésről is lemondok (SZDSZ és Fidesz hangadók közlése).

Feleslegesnek vélem, hogy Lovas Zoltán (igazán gyermetegnek érezném, hogy „lovasurazzam") minden alapot nélkülöző „elemzését" válaszírásban utasítsam vissza. Az MDF általa kitalált „szárnyairól" és „centrumáról" mit mondhatnék? Soha nem volt Bíró-, Szabad- és Csurka- (még kevésbé vele Fekete-, Antall-) szárny. Minden ellenkező híreszteléssel szemben jó viszonyban vagyunk egymással, és a gyanúsítgató megjegyzések soha el nem hangzottak.

Egyébként az MDF-hez két – egymástól független – baráti hívó szó után csatlakoztam, Csoóri Sándor és Szabad György invitálására. Kapcsolatunk ma is a legbarátibb, és jó együttműködésben dolgozunk. Természetesen senkit sem tagadok meg, és senkivel sincs semmiféle ellentétem, arról nem is szólva, hogy a Lovas Zoltán által önmagára is vonatkoztatott „kőbölcsőbe" én sohasem feküdtem be.

A Lovas Zoltán álal megidézett Financial Times-tudósítás nem bizonyít mást, mint azt, hogy szorgalmas tudósítójuk forrása ki és kik voltak. (Bár a tudósítás egésze, amelyből ezt a szövegrészt kiemelték, éppenhogy biztató és elismerő jellegű. Érdekes módon a tévéhíradó is csak ezt a kiemelt részt közölte, mellőzve az elismerő és korrekt kül-

földi megnyilatkozásokat, amelyekről a hazai tömegkommunikáció alig adott hírt.)

Az MSZMP-vel történő kollaborálástól „vérmagyarság"-ig menő, fasizmust sejtető, 1956-os forradalmunk és szabadságharcunk igazán „vonalas" (jobbra tolódó) beállítását elfogadó Lovas-féle rémálom igazán meglepő, nem kis cirkuszi mutatvány a szellemi trapézon.

Őszintén remélem, hogy írását, Lovas Zoltán hangvételét elutasítja az SZDSZ és a Fidesz is, mert a mellettük, nem burkolt azonosulással írott cikk nem felelhet meg az ízlésüknek. Bízom benne. Tulajdonképpen nagy kár, hogy a kombináció elemei legalább nem önállóak. Az analógia könnyen kínálkozott, amikor Lengyelországban megszületett a kompromisszum, a LEMP által adott köztársasági elnök és a Solidarnoscot képviselő miniszterelnök(jelölt) képében. A találgatások, a „nagy manőver" és az „eredeti ötlet" azóta röppent fel.

Köszönöm Főszerkesztő Úr korrektségét, hogy megküldte a cikk kéziratát. Dr. Göbbels örülne, hogy tanításai nem merültek még feledésbe: „hazudni akkorát kell, hogy az emberek elhiggyék, ekkorát mégsem lehet hazudni"?! Bízom az olvasókban és talán abban is, hogy Lovas Zoltán is csak félreértésekből, tévedésekből kikerekített magántörténetét felülvizsgálja. Kérem, hogy adja át neki is szívélyes üdvözletemet.

Köszönti
**Antall József**

Világ, 1989. október 5.

**A fotókat készítették:**

Bánkúti András (Magyar Hírlap): 4.
Bartos Gyula: 60.
Bátonyi Csaba: 11., 14., 27., 28., 30., 31., 32.
Fekete Doboz: 1., 2., 3., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 12., 13., 15., 17., 19., 20., 21., 22., 23., 24., 26., 29., 35., 36., 37., 38., 39., 40., 41., 42., 43., 46., 47., 48., 49., 50., 51., 52., 53., 54., 55., 56., 57., 63.
Grinak László: 18.
Ismeretlen szerző: 65.
Kapitány Éva: 16.
Szilágyi Lenke: 59., 64., 67.
Víg Sándor: 44., 45., 58., 61., 62., 66., 68.



# SZAMIZDAT '81–89

„Milyen esemény volt eleinte egy-egy szamizdatszám; a titkosságértékét fokozta a ritkaságérték. A gyanús közeggel szemben az igaz, mint amikor a pancsolt bor mellett iszol egy pohár pancsolatlant, amit az ember magának szűr és érlel. A szamizdatot keresik: tudni akarják, mi van a fejedben. Titkos olvasók és titkosrendőrök. A szenvedélyes olvasó áldozatot hoz a tilos szöveg olvasásáért; lázadás ez tőle, konspirálva szerzi meg, elutazik érte. Aktív, éhes viszony kapcsolja a lázadó művekhez, képes legépelni őket, sokat fizetni értük. A titkosrendőr belopódzik a lakásodba, pókhálós padláson-pincében turkál, fáradságosan lehallgat, hogy megtudja, mit gondolsz... A szamizdatolvasó maga is hasonlít a szamizdatszerzőhöz. Maga is fel akar szabadulni a félelem alól" – írja Konrád György a kötet bevezetőjében.

A kötet páratlanul gazdag gyűjtemény azokból az írásokból, melyek az elmúlt évtizedekben nem jelenhettek meg a hivatalos könyv- és lapkiadásban, mégis rendkívüli erővel bizonyítják a „hatalmon kívüliek hatalmát", ahogy azt Václav Havel a könyv nyitó esszéjében megfogalmazta.

Sajtótörténeti különlegesség? Bizonnyal az is. Meg történelmi olvasókönyv, melyben olvashatunk többek között a Jalta utáni Európáról, a határainkon túl élő magyar kisebbségekről, a március 15-i tüntetésekről, emberi jogokról és jogsértésekről, az 1956-os forradalomról és a vízlépcsőről... A szerzőkről meg elmondhatjuk, hogy nemcsak a sajtótörténetben, de közelmúltunk s a jelen történelmében, kultúrájában is kiemelkedő rangot kaptak. Ízelítőül néhány név: Václav Havel, Milan Kundera, Adam Michnik, Szőcs Géza, Duray Miklós, Jacek Kuron, Danilo Kis, Albert Camus, Kis János, Demszky Gábor, Radnóti Sándor, Haraszti Miklós...

## *Timothy Garton Ash*

# A LENGYEL FORRADALOM

**Fordította: Háberman Gusztáv**

„A lengyelek legtöbbje harminc esztendőn át kettős életre kényszeríttetett. Úgy nőttek fel, hogy kétféle viselkedési szabályzatot kellett követniük, két nyelvet beszéltek: a nyilvánosat és a magánjellegűt, két történelmük volt: egy hivatalos és egy nem hivatalos... Az 1970-es években egyre több bátor egyén döntött úgy, hogy ezután nem két, hanem egy életet fog élni. Nyíltan, pontosan ugyanazt fogják mondani, írni, amit gondolnak: ha a cenzor nem fogadja el, majd kinyomtatják maguk, tömören szólva: úgy fognak élni, mintha szabad országban élnének."

„Miért Lengyelország? Miért a munkások? Miért 1980-ban?" – teszi fel a kérdést a kiváló oxfordi történész és Kelet-Európa szakértő, Timothy Garton Ash. Könyvéből, melyet méltán nevezhetünk a SZOLIDARITÁS REGÉNYÉNEK, választ kapunk ezekre a kérdésekre. De megérthetjük, átélhetjük azt is, miért voltak pusztulásra ítélve *már akkor* a kelet-európai diktatórikus rendszerek, miért nem tarthatta fenn őket sem a fegyver, sem a hazugság...



## *Siegfried Kogelfranz*

# JALTA ÖRÖKSÉGE

## *Az áldozatok és akik megúszták*

**Fordította: Gadó György**

Hogyan vált Európa keleti fele a szovjet birodalom részévé? Hogyan vették át a kommunista pártok a hatalmat lépésről-lépésre, Moszkva stratégiai tervét követve? Miképpen lett Bulgária a szovjet hatalom hű szövetségese, és valóban igaz demokrata volt-e Petru Groza? Hogyan menekült ki a szovjet kelepcéből Finnország, Görögország?

Kogelfranz könyvének első kiadása illegálisan, szamizdatként jelent meg olyan időben, amikor úgy látszott, hogy a jaltai rendszer örökké tart. Ma, miután leomlott a vasfüggöny, s Európa közepén véget ért az emberiség véres és ostoba kalandja, amelyet kommunizmusnak hívtak, még nyilvánvalóbb, milyen képtelen sors áldozata lett Közép-Európa 45 évvel ezelőtt.

Kogelfranz sok fényképpel illusztrált könyve jelenkori történelmünk e tragikus szakaszának legjobb olvasmányos összefoglalása.